

EKSAMEN I RETKLA1101 Klassisk retorikk HØST 2015

Oppgaven består av 5 sider.

Fredag 18. desember (4 timer) Ingen hjelpemidler

Begge deler skal besvares

Del I

Svar på fem av de seks spørsmålene. Til sammen bør svarene være på minst tre sider.

1. Hva er en topos? Nevn forskjellige typer topoi og gi eksempler.
2. Hvem var Quintilian og hva er han kjent for
3. Ethos, pathos og logos kalles talerens bevismidler. Forklar bruken av hvert av disse bevismidlene og gi eksempler.
4. Beskriv de sentrale politiske institusjonene i Athen under demokratiet og i Roma under republikken.
5. Forklar begrepene enthymem og slutning. Gi eksempler.
6. Platon og Aristoteles: Hvordan behandler de retorikken i sine skrifter? Hvordan kommer deres syn på retorikken til uttrykk?

KANDIDATEN BES SKRIVE TYDELIG MED PENN

Del II

Analyse av Cicero: Tale til fordel for Manilius' lovforslag

Bakgrunn

Talen ble holdt i år 66 f.Kr. Cicero, som da var 40 år gammel, var pretor dette året, og dette er hans første tale på folkeforsamlingen. Den var sammenkalt av en folketribun, Manilius, for å behandle situasjonen for romernes krig mot kong Mithridates av Pontus. Pontus grenset mot Svartehavet, nordøst i dagens Tyrkia. Romerne hadde opprettet provinsen *Asia* lenger vest på denne halvøya, og nå var det maktkamp. Første mithridatiske krig ble utkjempet i årene 88–84. Hvordan Mithridates vurderte romerne kom tydelig frem da han lot sendemannen Manlius Acilius drepe ved å helle flytende gull ned i halsen hans – for å håne romernes gulltørst. På et tidspunkt ga Mithridates også befaling om at alle personer på halvøya som var av romersk eller italiensk avstamning skulle drepes på én og samme dag, og ifølge historieskriveren Plutarkh ble da 150 000 mennesker drept. I krigen hadde romerne fremgang, men klarte ikke å nedkjempe Mithridates. Historien gjentok seg i 2. mithridatiske krig, og når Cicero holder denne talen er vi inne i den 3. mithridatiske krigen. Den ene romerske hærføreren etter den andre hadde prøvd å avgjøre krigen til romernes fordel, men hadde ikke lyktes. Nå sto blant annet økonomiske interesser på spill, for det var gjort store investeringer. De som drev slike forretninger var menn av ridderstanden – det var ikke tillatt for senatorstanden.

Mithridates hadde dessuten en sterk alliert, nemlig svigersønnen Tigranes, konge i Armenia. Hva skulle gjøres? For Cicero var saken klar: Romernes hær trengte en toppleder, nemlig Gnaeus Pompeius. Han hadde klart å nedkjempe sjørøverne i Middelhavet på rekordtid, og hadde også andre vellykkede felttog bak seg. Det gjaldt å unngå å fornærme dem som tidligere hadde hatt kommandoen i krigføringen mot Mithridates, men samtidig gjøre det klart at Pompeius var mannen.

Pompeius (106–48) hadde stor militær erfaring. 16 år gammel kjempet i farens hær i det som er kalt forbundsfellekrigen. Han deltok så i borgerkrigen mot Cinna. I 82–81 kjempet han seierrikt som underoffiser i Sicilia og Africa. I 79 får han en triumf, selv om han ikke har bekledd noe statsembete. 77: Med prokonsuls myndighet kjemper han i Spania. På veien til Spania bryter han ned de galliske folkenes motstand. 71: På tilbakemarsjen fra Spania tilintetgjør han resten av troppene fra slaveopprøret. I 67 får han overkommandoen mot sjørøverne og gjør ende på sjørøverplagen i Middelhavet.

Oppgave

Gi en analyse av talen basert på utdraget nedenfor. Din analyse bør ta for seg: talesjanger, situasjon, formål, bevismidler (ethos, logos, pathos), disposisjon (så langt denne kan leses ut av utdraget), stil (jevn, midlere eller høy), topoi, figurer, slutninger og stilistisk eleganse. Du kan evt. også trekke inn sammenligning med andre taler du har lest av Cicero. Forhold deg i analysen til teksten slik den foreligger i norsk oversettelse. Utdraget her omfatter hele eller deler av kapitler i forskjellige deler av talen, av i alt 71 kapitler som denne talen består av.

Tekstutdrag

Oversatt av Vibeke Roggen 2015

1 Det er alltid en glede for meg, borgere, å se så mange av dere samlet.

...

2 ... Nå når jeg har så mye innflytelse som dere har villet det skulle være, ved valgene til embeter, og så stor dyktighet i å legge frem en sak som nesten daglig øvelse i å tale har kunnet bringe en mann som er årvåken som følge av trening i retten, vil jeg selvsagt, om jeg har noen innflytelse, bruke den hos dem som har gitt meg den. ...

3 Og særlig kan jeg glede meg over ... å ha fått en slik sak å tale om at ingen kan mangle stoff. For det skal tales om Gnaeus Pompeius' enestående og særegne egenskaper, og da er det vanskeligere å finne en avslutning enn en begynnelse. Dermed er det ikke så mye min oppgave å finne rikdom i talen, som måtehold.

4 Min tale skal starte fra utgangspunktet for hele denne saken, en hard krig, farlig for deres skattland og forbundsfeller, påføres av to meget mektige konger, Mithridates og Tigranes, ... som begge mener at det nå er gitt dem en anledning til å underlegge seg Asia.

...

6 Dere ser hva saken gjelder; tenk nå over hva som bør gjøres. Først mener jeg at det bør tales om krigens art, deretter om dens størrelse, så om valget av general. Denne krigen er av en slik art som bør oppegge deres sinn ...; i den står romerfolkets ære på spill...; det dreier seg om forbundsfellenes og vennenes sikkerhet, og for dette har deres forfedre ført mange store kriger; det dreier seg om romerfolkets sikreste og største skattland, og hvis de går tapt, vil dere mangle både luksus i fredstid og ressurser for å føre krig.

...

11 Våre forfedre førte ofte krig hvis våre handelsmenn eller skipseiere var blitt urettmessig behandlet. Hvilken innstilling bør dere ha, når så mange tusen romerske borgere er blitt slaktet ned ved én befaling og samtidig? Da sendemenn var blitt snakket til på en arrogant måte, ville

deres forfedre at Korinth – Hellas' lys – skulle jevnes med jorden; men dere godtar at den kongen er ustraffet som har slaktet ned romerfolkets sendemann, etter å ha torturert ham i lenker og med slag og med all slags straff? *De* tålte ikke at romerfolkets frihet ble forminsket; dere bærer over med at livet blir berøvet? *De* forfulgte at diplomatisk status var krenket med ord; dere forfølger ikke det at en sendemann er blitt drept med enhver form for straff?

12 Se til at det ikke, som det var meget skjønt for forfedrene å overlevere dere et så ærerikt imperium, skal være like skammelig for dere ikke å kunne ta vare på og bevare det som dere har fått!

...

27 Jeg mener jeg har sagt nok om hvorfor denne krigen er nødvendig i selve sin art, farlig i sin størrelse. Det gjenstår å tale om å velge en feltherre til den krigen og til å stå i spissen for så store bedrifter. Gid, borgere, dere hadde en så stor mengde av kraftige og hederlige menn at dette valget var vanskelig for dere, hvem dere helst mente burde settes i spissen for så store bedrifter og en så stor krig! Men nå når det er én Cn. Pompeius, som i tapperhet og ære har overgått ikke bare de mennene som lever nå, men også dem som historien forteller om – hva er da grunnen som kan gjøre noen tvilende i denne saken?

28 For jeg mener at den beste feltherre bør ha disse fire egenskapene: innsikt i krigføring, tapperhet, autoritet, krigslykke. Hvem har altså noen gang vært mer kunnskapsrik og innsiktsfull enn denne mannen...? Han som dro av sted fra skolen og fra guttealderens trening til farens hær og til militærlivet – i en stor krig og med bitre fiender, han som i siste del av guttealderen var soldat i den høyeste feltherrens hær, som da han var ung mann selv var kommandant over hæren, han som oftere kjempet med fienden enn noen førte saker for retten med en uvenn, som førte flere kriger enn andre har lest om... Kort sagt: hva slags krig kan det finnes som han ikke er blitt oppøvd i gjennom innsats for vår stat? Borgerkrigen, den afrikanske krigen, den transalpinske, den spanske, slavekrigen, sjørøverkrigen....

29 Hvordan kan man finne ord som er på høyde med Cn. Pompeius' tapperhet? Hva er det som vil kunne anføres som er ham verdig eller nytt for dere eller ikke hørt av noen? ... Hans arbeidsomhet i forretninger, tapperhet i farer, iherdighet i virksomhet, hurtighet i å fullføre noe, omtanke i å legge planer er så store i denne ene mannen som de ikke har vært i alle andre feltherrer som vi enten har sett eller hørt om.

30 Vitne er Italia, som selve seierherren L. Sulla har innrømmet er blitt befridd ved denne mannens tapperhet og hjelp; vitne er Sicilia, som han befridde ...; vitne er Africa, som undertrykt av store fiendtlige tropper fløt over av deres egne blod; vitne er Gallia, gjennom hvilket veien til Spania ble åpnet for våre legioner ved tilintetgjørelse av gallerne; vitne er Spania, som flere ganger har sett fiender overvunnet og slått ned av ham; vitne er Italia, som, da det ble plaget av den fæle og

farlige slavekrigen, søkte hjelp av denne mannen som da var fraværende, en krig som under påvente av ham ble svekket og forminsket, men ved hans ankomst ble avsluttet og begravet.

31 Vitner er alle land og alle jordens folk og nasjoner, kort sagt alle hav både under ett og alle bukter og havner langs hver enkelt kyst. For hvilket sted på hele havet hadde i disse årene enten et så fast forsvar at det var trygt, eller var så fjernt at det var skjult? Hvem har seilt som ikke har overgitt seg til fare for død eller slaveri, når han seilte enten om vinteren eller på et hav som var fylt av sjørøvere? Hvem skulle tro at en så stor krig, så skammelig, så gammel og rotfestet, så forgrenet og spredt – at den skulle kunne bringes til ende av enten alle feltherrer i løpet av ett år eller av én feltherre gjennom alle år?

41 Derfor ser alle på disse stedene nå Gnaeus Pompeius som en som ikke er sendt fra denne byen, men falt ned fra himmelen. Nå først begynner de å tro at det har eksistert romere engang som har hatt en slik moral – noe som for fremmede nasjoner virket utrolig, som om det med urette var overlevert til minnet gjennom historien. Nå begynner det romerske imperiets glans å bringe lys til disse folkene. Nå forstår disse fremmede at det ikke er uten grunn at deres forfedre dengang – da vi hadde embetsmenn som var preget av slik sindighet – heller ville tjene romerfolket enn de ville herske over andre folk.

...

48 Jeg skal ikke fortelle hvor store bedrifter denne mannen har utført hjemme og i felten, til lands og til havs, og med hvor heldig utfall – slik at ikke bare medborgerne alltid har vært enige i hans oppfatninger, forbundsfellene har rettet seg etter dem, fienden har adlydt, men også vind og storm har underordnet seg. La meg si dette i korthet, at ingen noengang har vært så uforstandig at han stilltiende har våget å ønske seg så mange og store ting fra de ugudelige guder som disse gudene har gitt Gnaeus Pompeius. Og dere, borgere, bør – som dere faktisk gjør – både ville og ønske at det skal være særegent og vedvarende for ham – både for den felles frelses skyld, for rikets skyld og for mannens egen skyld.

49 Når derfor krigen både er så nødvendig at den ikke kan overses, så stor at den må føres med største omhu, og når dere kan stille i spissen for den en feltherre som besitter førsteklasses erfaring om krig, enestående tapperhet, fremragende autoritet, utmerket krigslykke - da tviler dere på å bruke dette store godet, som er overlevert og gitt dere av de udødelige gudene, til å bevare og styrke staten.